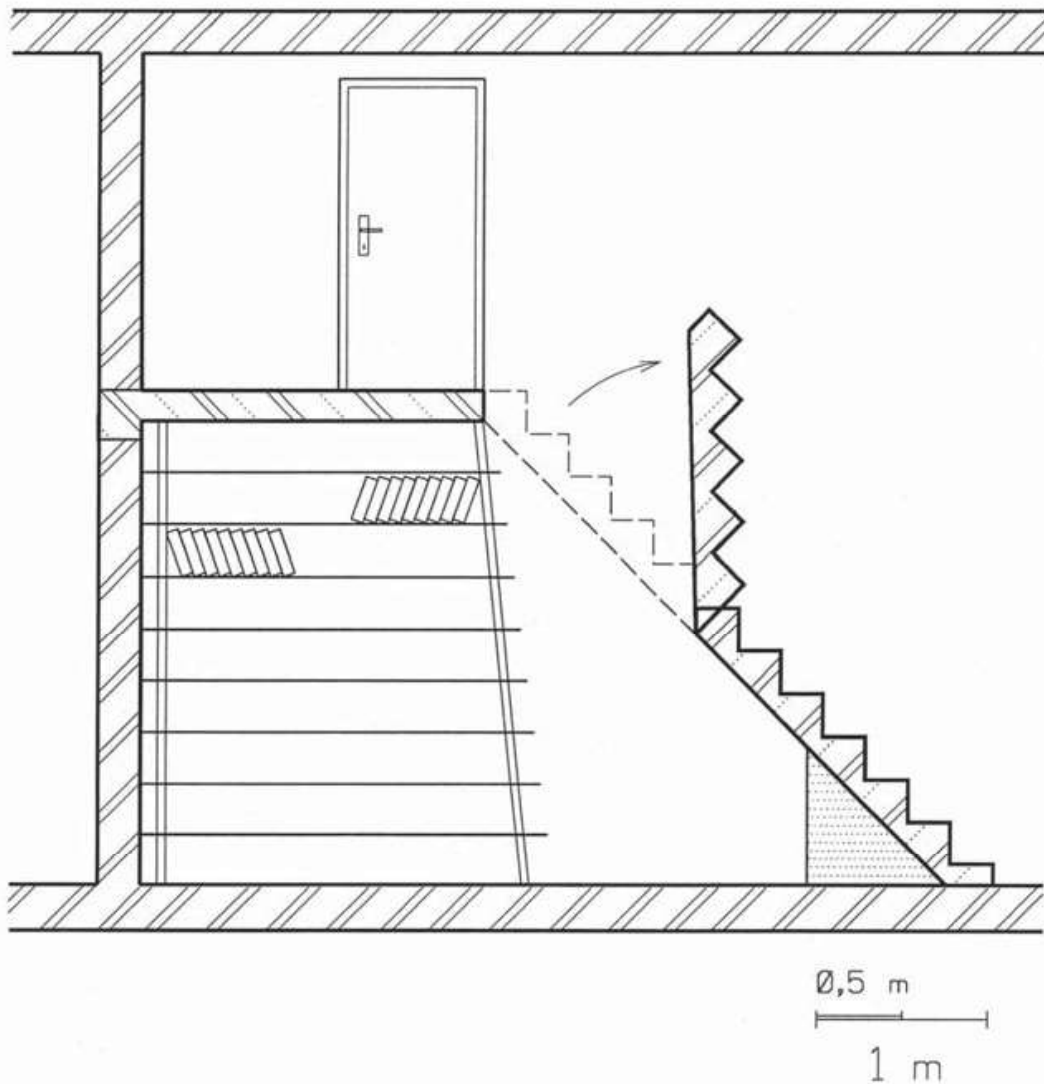

Ján Šimulčík

ÉRA SAMIZDATU

Spoločenstvo Fatima a samizdat
v rokoch 1974 – 1989

Nákres tajného skladu samizdatov a literatúry

(Zdroj: autor)

Samizdat Náboženstvo a súčasnosť⁶⁸

Stretnutie dvoch potrieb – efektívneho prenosu informácií v spoločnostiach a šírenie informačných a formačných materiálov medzi ľuďmi mimo Bratislavy, zostávalo stále aktuálne, čo bolo dôležitým impulzom na vznik celoslovenského

⁶⁸ Niektoré informácie o samizdate boli publikované aj v príspevku ŠIMULČÍK, J.: Samizdatový časopis *Náboženstvo a súčasnosť* (1982 – 1989). In: ŠKOVIEROVÁ, A. (Ed.): *Periodiká v minulosti a súčasnosti*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave, 2018, s. 199 – 212.

periodického samizdatu. K nim sa pridali ešte vonkajšie podnety. Jeden z nich bol z Litvy, kde vychádzal samizdatový časopis s názvom *Kronika katolíckej cirkvi v Litve*⁶⁹, ktorý zohral veľkú úlohu pri rozvíjaní tajnej cirkvi vo vtedajšej sovietskej krajine. Tento časopis sa dostal i na Slovensko, kde sa stal veľkou výzvou pre katolíckych aktivistov.⁷⁰ Keď v roku 1980 začal v Čechách vychádzať samizdatový časopis *Informace o církvi*⁷¹, tiež sa stal podnetom pre členov slovenskej tajnej cirkvi na vydávanie vlastného časopisu.⁷² Ďalší podnet prišiel z Poľska. Pri spoločných stretnutiach poľskí priatelia povzbudzovali aktivistov na Slovensku: „*Potrebuje sa vydávať svoj vlastný časopis, ktorým sa spojíte s ostatnými katolíckymi na Slovensku, kde sa budete navzájom informovať o svojich činnostiach.*“⁷³ A v neposlednom rade k vzniku celoslovenského samizdatu prispeli udalosti z 21. októbra 1980, keď svoj protest proti prorežimnému kňazskému Združeniu katolíckych duchovných *Pacem in terris* vyjadrilo hladovkou 120 zo 147 bohoslovcov. Za tento čin v roku 1981 vylúčili zo štúdia 11 študentov.⁷⁴ Pri tejto udalosti bolo jasne cítiť, že pod-

⁶⁹ Podrobnejšie pozri www.scriptum.cz.

⁷⁰ Vladimír Jukl k tomu uvádza: „*V Litve, ktorá bola vtedy súčasťou Sovietskeho zväzu, vychádzal samizdatový časopis Kronika litovskej katolíckej cirkvi, ktorý zohral veľkú úlohu pri rozvíjaní tajnej cirkvi v tejto krajine. Občas sa nám dostali do rúk nejaké exempláre tohto časopisu. Tie nás inšpirovali k uvažovaniu, či by sme aj my nemohli vydávať niečo podobné. Kresťania v Sovietskom zväze boli prenasledovaní viac ako my, a predsa dokázali prenášať informácie touto formou.*“ Pozri: ŠIMULČÍK, Ján: *Svetlo z podzemia. Z kroniky katolíckeho samizdatu 1969 – 1989*. Prešov : VMV, 1997, s. 161.

⁷¹ Jednotlivé vydania časopisu pozri na www.scriptum.cz.

⁷² MIKLOŠKO, F.: Samizdatové periodikum Náboženstvo a súčasnosť. In: *O hodnote samizdatu. Samizdatová náboženská periodika pred rokom 1989*. Kostelní Vydří : Karmelitánske nakladateľstvá, 2008, s. 76.

František Mikloško to vysvetľuje bližšie: „*V Čechách už vychádzalo niekoľko samizdatov, mali rôzne výbory na obranu práv a predstavovali sa menami. Svet o nich hovoril. Nás na Slovensku nebolo navonok vidieť. Vlado Jukl so Silvom Krčmériym nás ‚chladili‘: ‚Počkajte trochu, neponáhľajte sa. Uvedomte si, že na komunistov platí iba sila. Dokiaľ nás nebude veľa, zatiaľ sme smiešni.‘ Vlado s humorom opakoval komunistické heslo: ‚Čelom k masám. Na túto totalitnú silu platia iba masy. Im sa treba venovať.‘ V našom prípade to boli spoločenstvá. V tomto sa ukázali ako proroci, ktorí vydržali najprv desať rokov budovať štruktúry a až potom robiť aktivitu navonok.*“ Pozri ŠIMULČÍK, Ján: *Svetlo z podzemia. Z kroniky katolíckeho samizdatu 1969 – 1989*. Prešov : VMV, 1997, s. 183.

⁷³ ŠIMULČÍK, Ján: *Svetlo z podzemia. Z kroniky katolíckeho samizdatu 1969 – 1989*. Prešov : VMV, 1997, s. 161.

⁷⁴ Tamže.

zemnej cirkvi chýbal informačný nástroj, ktorý by pomáhal písomne informovať, čo sa vlastne na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte stalo.⁷⁵

Už na začiatku normalizácie začali vznikať prvé samizdaty.⁷⁶ Bol to napríklad mestský samizdat Emanuel alebo diecézny Orientácia.⁷⁷ Svojimi nákladmi 20 kusov a určitou lokálnosťou nemali veľký dosah, aj keď samizdat Orientácia⁷⁸ bol z obsahovej stránky kvalitný.⁷⁹ Chýbal však celoslovenský samizdat.

Impulzy na vznik celoslovenského samizdatu prichádzali zo všetkých strán. Aj keď medzi kresťanskými aktivistami prebiehala diskusia o jeho nutnosti, myšlienka potrebovala ešte dozrieť.⁸⁰ František Mikloško, prvý neformálny šéfredaktor, na jeho vznik spomína: „*Ludia okolo Vlada (Jukla) a Silva (Krčméryho) sa stretávali každú nedeľu, aby si vymieňali skúsenosti. Bolo to vlastne terajšie Spoločenstvo Fatima*⁸¹, ktoré plnilo rozličné úlohy. Na jednom nedeľnom stretnutí začiatkom roka 1982 Vlado Jukl navrhol: ‚Mali by sme vydávať nejaký časopis.‘ Keď už Vlado prišiel s týmto návrhom, vedel som, že dozrel čas. Mňa tento okruh ľudí poveril, aby som zorganizoval redakciu. Oslovil som priateľov Janka Čarnogurského a Martina Lauka.

⁷⁵ Rozhovor s Františkom Mikloškom, 12. 10. 2016.

⁷⁶ V roku 1970 vznikol lokálny samizdat *Emanuel* a neskôr v roku 1973 samizdat *Orientácia*, ktorý bol určený zväčša pre kňazov Spišskej diecézy. Pozri: LESŇÁK, Rudolf: *Listy z podzemia. Súborná dokumentácia kresťanskej samizdatovej publicistiky na Slovensku v rokoch 1945 – 1989*. Bratislava : Vyd. USPO, 1998, s. 183; ŠIMULČÍK, Ján: *Svetlo z podzemia. Z kroniky katolíckeho samizdatu 1969 – 1989*. Prešov : VMV, 1997, s. 18.

⁷⁷ RONČÁKOVÁ, T.: K problematike náboženského periodického samizdatu na Slovensku v období normalizácie. In: *Nové horizonty*, 2013, roč. 7, č. 1, s. 14 – 19.

⁷⁸ Časopis vychádzal v rokoch 1973 – 1983 a snažil sa zachytiť myšlienkové prúdy kresťanských mysliteľov na Slovensku. Svojimi „orientačnými“ článkami bol časopis určený najmä pre kňazov a ich spolupracovníkov, ktorým zároveň poskytoval priestor na ich tvorbu. Časopis nemal tematické ohraničenie. Bol platformou, na ktorej sa hľadala spoločná orientácia. V každom čísle boli uverejňované preklady, filozofické a teologické úvahy a poézia. Mal dobrú literárnu úroveň. Číslo sú obohatené aj o fotografie.

⁷⁹ LESŇÁK, Rudolf: *Listy z podzemia. Súborná dokumentácia kresťanskej samizdatovej publicistiky na Slovensku v rokoch 1945 – 1989*. Bratislava : Vyd. USPO Peter Smolík, 1998, s. 31, 183.

⁸⁰ Rozhovor s Martinom Laukom, 12. 10. 2016.

⁸¹ Spoločenstvo Fatima je sekulárny inštitút, ktorý vznikol v roku 1974 z iniciatívy slovenských katolíckych aktivistov (hlavne MUDr. Silvestra Krčméryho a RNDr. Vladimíra Jukla). Od svojho vzniku sa spoločenstvo rozvíjalo pod jurisdikciou biskupa J. Ch. Korca. Do roku 1989 Spoločenstvo Fatima pracovalo utajene. Niektoré z jeho rozličných aktivít boli verejnosti známe ako činnosti určitých osôb, nie však ako aktivity spoločenstva.

*Takto vznikla prvá redakcia. Myšlienka časopisu bola konzultovaná s biskupom Korcom, ktorý ju od začiatku podporoval.*⁸²

V roku 1982 vznikol prvý periodický samizdat s celoslovenskou pôsobnosťou *Náboženstvo a súčasnosť* (NaS), a ten začal aspoň sčasti búrať informačnú bariéru, ktorá v spoločnosti existovala. O názve časopisu sa pred jeho vznikom viedla diskusia. Mal byť krátky, výstižný a podľa možnosti mal mať aj svoju skratku. František Mikloško navrhoval názov *Informácie o cirkvi* podľa vzoru českého samizdatu *Informace o cirkvi*. Pri diskusii sa Mikloškov návrh nestretol s pochoopením. Hlavným dôvodom bola možná zameniteľnosť samizdatu pri distribúcii. Nakoniec sa prijal návrh Martina Lauka a samizdat dostal názov *Náboženstvo a súčasnosť* a skratku NaS.⁸³

Časopis *Náboženstvo a súčasnosť* vznikol ako odpoveď na potreby dynamicky sa rozvíjajúcej tajnej cirkvi. Svojho druhu bol jediný na Slovensku. Už jeho samotná existencia chcela poukázať na možnosť tvorby samizdatového periodika v atmosfére perzekúcie občanov, a tým mal byť výzvou pre iných. Už z názvu vidieť, že redakcia NaS si kládla za cieľ reflektovať aktuálne otázky kresťanstva v súčasnom svete, ale najmä v bývalej ČSSR. Ich reflexia mala vyústiť do prehĺbenia viery a z nej vychádzajúcich „angažovaných ľudských a občianskych postojov“.⁸⁴

Prvá redakcia

Prvú redakciu časopisu *Náboženstvo a súčasnosť* tvorili traja ľudia: RNDr. František Mikloško (1982 – 1987), JUDr. Ján Čarnogurský (1982 – 1984) a JUDr. Martin Lauko (1982 – 1985). Je zaujímavé, že aj keď podnet na založenie časopisu vyšiel zo Spoločenstva Fatima, v prvej redakcii nebol nikto z jeho členov. Vladimír Jukl občas navštívil stretnutia prvej redakcie, čím prakticky prepájal spoločenstvo s redakciou. Do obsahu spoločenstvo výslovne nezasahovalo, aj keď diskusia o smerovaní samizdatu zrejme prebiehala aj mimo stretnutí redakcie. František Mikloško

Podrobnejšie pozri ŠIMULČÍK, Ján: *Zápas o nádej. Z kroniky tajných kňazov 1969 – 1989*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška 2000, s. 11 – 19.

⁸² ŠIMULČÍK, Ján: *Svetlo z podzemia. Z kroniky katolíckeho samizdatu 1969 – 1989*. Prešov: VMV, 1997, s. 183.

⁸³ Tamže, s. 181.

⁸⁴ Úvodom. In: *Náboženstvo a súčasnosť* (samizdat), 1982, č. 1, s. 2. Všetky citované samizdaty sa nachádzajú na www.samizdat.sk.

Štátna bezpečnosť a ZRNO

Záujem Štátnej bezpečnosti neobišiel ani samizdat ZRNO. Okrem dokumentov hovoria o ňom aj niektoré svedectvá aktérov. Mesiac po vyjdení prvého čísla, ktoré bolo pripravované v najväčšej tajnosti, prišiel za Ladislavom Stromčekom priateľ Viktor Jakubov, ktorý mu povedal skúsenosť s príslušníkom ŠtB: „Pred hotelom Kyjev²⁷³ som sa stretol s vyšetrovateľom Pinelom. Prehodili sme pár zdvorilostných viet, dohovárал mi, že podľa ich informácií som sa nepolepšil a stále udržiavam kontakty s Krčmérym, Juklom, Mikloškom... Ako sme sa rozchádzali, s úsmevom mi ešte povedal: Odkážte Stromčekomu, že to ZRNO sa nám páči. Nech nám vždy pošle jedno číslo.“²⁷⁴ Stromček k tomu poznamenal: „To, že na ZRNE pracujem, vedelo asi päť ľudí na Slovensku. Časopis sa iba začal tajne distribuovať, a oni mi odkážu, „že sa im páči!“. Chceli nás zrejme držať v psychickom strese. Informáciu o redakcii mohli získať iba z odpočúvania bytov. O koncepcii časopisu sme hovorili u Ferka Mikloška a Ruda Fibyho. Ako sme po novembri 1989 zistili, obidvaja boli odpočúvaní.“²⁷⁵

Stromček nebol pre ŠtB úplne nový človek. Niekoľko výsluchov už mal za sebou. Okrem samizdatu sa Stromček venoval aj informovaniu saleziána Antona Hlinku z Hlasu Ameriky o dianí v ČSSR. Pri tejto činnosti ho v apríli 1988 ŠtB aj prichytila. Na prekvapenie aj pustila.²⁷⁶ Tým sa dostal do výraznej pozornosti, a to až takej, že ho ŠtB klasifikovala ako „nepriateľskú osobu“.²⁷⁷ Stromček sa presťahoval v polovici roka 1988 z Bratislavy do Žiliny. Jeho spis ŠtB poputoval za ním a začal byť ako osoba rozpracovávaný. Spis však ŠtB počas Nežnej revolúcie skartovala, aj keď najskôr bol daný do archívu.²⁷⁸ Zachovali sa však čiastkové informácie (spisový obal, zoznam nasadených úkonov), z ktorých sa dá dozvedieť viac. Na

²⁷³ Hotel Kyjev sa nachádza na Rajskej ulici pri Kamennom námestí v Bratislave.

²⁷⁴ STROMČEK, L.: Mládežnícky samizdat ZrNO. In: *O hodnotě samizdatu. Samizdatová náboženská periodika před rokem 1989*. Kostelní Vydří : Karmelitánske nakladatelství, 2008, s. 84.

²⁷⁵ ŠIMULČÍK, Ján: *Svetlo z podzemia. Z kroniky katolíckeho samizdatu 1969 – 1989*. Prešov: VMV, 1997, s. 125.

²⁷⁶ Informácia o bezpečnostnej situácii a aktuálnych otázkach práce II. odboru XII. S ZNB Bratislava za I. štvrtrok 1988 zaslaná X. správe ZNB, analyticko-informačnému, plánovaciemu a kontrolnému odboru dňa 20. 6. 1988. In: BALUN, Peter (ed.): *1988. Rok pred zmenou*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 180.

²⁷⁷ Podrobnejšie pozri kapitolu *Akcia Norbert*.

²⁷⁸ <http://www.upn.gov.sk/regpro/zobraz.php?typ=kraj&kniha=40&strana=34&zaznam=36704>.

šéfredaktora samizdatu ZRNO v polovici roka 1989 ŠtB vykonala technické úkony²⁷⁹ s krycím názvami: Diagram (dlhodobý priestorový odposluch), Analýza (tajná domová prehliadka, či prehliadka pracovného stola a pracovných spisov), Prestavba (odposluch telefónov) a s určitosťou aj Nákup (kontrola a otváranie korešpondencie).²⁸⁰ K tomu sa pridalo pravidelné sledovanie.

Zo spisového hárku ŠtB vidno, že informácie o jeho osobe pribúdali každé dva až tri dni. S dátumom 15. 8. 1989 sa podarilo zmapovať aj „*tvorbu samizdatu ZRNO*“, ktorá nasledovala po stretnutí redakcie. V hárku sa nachádzajú mená ako Eva Klčovanská, Ondrej Gábriš, František Novajovský. Všetci, ktorí sa podieľali na tvorbe samizdatu alebo boli u nich stretnutia. Malú podrobnosť zachytáva správa ŠtB prednesená na celorepublikovej porade ŠtB: „*Stromček zorganizoval skupinu osôb, ktorá sa podieľa na vydávaní a rozširovaní náboženského samizdatu ZRNO. Dňa 18. 7. 1989 sa v Ružomberku v byte Františka Novajovského, tajne vysväteného kňaza, konala porada týchto osôb, kde boli prejednané problémy spojené s ďalším vydávaním tohoto samizdatu za využitia modernej rozmnožovacej techniky.*“²⁸¹ Posledný záznam v spisovom hárku ŠtB bol už počas revolučných dní 1. 12. 1989 s nadpisom „*Vystúpenie na zhromaždení*“.

O Františkovi Novajovskom, u ktorého bývali stretnutia, a Františkovi Mikloškovi sme už písali. Ondrej Gábriš, ktorý poskytoval samizdatu ZRNO technickú pomoc, sa dostal do pozornosti ŠtB počas šaštínskej púte v septembri 1985, kde chcel urobiť niekoľko dokumentačných fotografií. Počas nočného programu zachytil niekoľkými zábermi atmosféru mládežníckeho programu. V nedeľu ráno ho priateľ požiadal, či by nemohol nafotiť ľudí, ktorí boli v blízkosti biskupa Korca. Po niekoľkých záberoch ho zadržali príslušníci ŠtB, lebo práve ich fotil. Ako profesionálny fotograf argumentoval, že dokumentoval iba jednu z dobových udalostí. Po vypočutí a prepustení ŠtB založila na neho dňa 5. 11. 1985 zväzok preverovanej osoby.²⁸² Ondrej Gábriš, navonok nenápadný, sa stal pre Štátnu bezpečnosť v Čadci až veľmi známy. V súvislosti s jeho osobou boli na výsluch predvolaní niektorí zamestnanci a mnohí mladí ľudia, s ktorými sa stretával.²⁸³

²⁷⁹ A ÚPN, KS ZNB Správa ŠtB Banská Bystrica, 2. odbor, 1983 – 1990, kr. č. 17, inv. č. 73.

²⁸⁰ SIVOŠ, Jerguš: *XII. správa Zboru národnej bezpečnosti. Dokumenty k činnosti Správy kontrarozvedky v Bratislave v rokoch 1974 – 1989*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008, s. 33.

²⁸¹ ŽÁČEK, P.: *Iluze a realita: Pokus o reformu StB v letech 1987 – 1989*. In: *Securitas Imperii 3. Sborník k problematice bezpečnostních služeb*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 1996, s. 112.

²⁸² <http://www.upn.gov.sk/regpro/zobraz.php?typ=kraj&kniha=37&strana=62&zaznam=33986>.

Na Evu Klčovankú ŠtB do konca roka 1989 podľa registračných protokolov nezaložila žiadny spis. Z opakovaných informácií o jej osobe v Stromčekovom spisovom hárku možno predpokladať, že čoskoro by sa to bolo zmenilo. Zachoval sa zberný hárok na jej meno, z ktorého je zrejmé, že zber informácií v súvislosti s jej osobu bol tiež intenzívny.²⁸⁴ Meno prechádza aj v databáze záujmových osôb EZO²⁸⁵ s dátumom zadania 11. 11. 1988, ale bez ďalších podrobnejších informácií.

O poslednom redaktorovi samizdatu ZRNO, Mariánovi Balázsovi, sa dosiaľ v archívoch nenašla priama zmienka. Nie je na neho zavedený ani žiadny zväzok. Podľa dochovaných záznamov ŠtB mala pod kontrolou stretnutia samizdatovej redakcie u F. Novajovského.²⁸⁶ Možno len predpokladať, že ani zúčastnený M. Balázs neunikol jej pozornosti. Sám uviedol, že po Nežnej revolúcii dostal z prostredia polície informáciu, že bol v jej pozornosti.²⁸⁷

Spomenuté aktivity ŠtB poukazujú na to, že o informácie týkajúce sa samizdatu ZRNO mali značný záujem. Verejné vyjadrenie príslušníka ŠtB zo začiatku kapitoly na adresu samizdatu bolo určite neprofesionálne, ale zároveň odzrkadľovalo atmosféru v spoločnosti. Stromček túto zmenu spoločnosti vysvetľuje zo svojej skúsenosti: „V sedemdesiatych rokoch zatvárali ľudí aj za jednoduchú účasť na náboženskom stretnutí v byte. Postupne spoločnosť pribúdalo. Časom ich bolo tolko, že ŠtB ich nestíhala registrovať. Tolerovali ich. Zamerali sa na ‚najháklivejšie‘ veci, napríklad na samizdaty, ktoré sa začali vynárať a šíriť medzi ľuďmi. Tých bolo postupne tiež tolko, že to znova nestíhali. Tak chytali iba tie, ktoré boli orientované politicky. Náboženské samizdaty na konci osemdesiatych rokov tolerovali viac. Nechávali podzemnému hnutiu akýsi ventil. Pre nich bolo výhodnejšie, keď vedeli, kto to vydáva (ak vedeli), a mali to pod kontrolou (alebo si mysleli, že to majú pod kontro-

²⁸³ ŠIMULČÍK, Ján: *Svetlo z podzemia. Z kroniky katolíckeho samizdatu 1969 – 1989*. Prešov: VMV, 1997, s. 129.

²⁸⁴ Zberný hárok bez spisového materiálu sa uchoval v A ÚPN, KS ZNB Správa ŠtB Banská Bystrica, 2. odbor, 1983 – 1990, kr. č. 18, inv. č. 74. Informácie o Eve Klčovanskej išli do spisu L. Stromčeka, F. Novajovského, objektového zväzku Pastorále a do spisu dôvernicky ŠtB Eleny Školníckovej (1937). Všetky spisy boli počas Nežnej revolúcie skartované.

²⁸⁵ LABJAK, S.: Počítačová databáza EZO. In: *Pamäť národa*, 2015, č. 2, s. 58 – 61.

²⁸⁶ ŽÁČEK, P.: Iluze a realita: Pokus o reformu StB v letech 1987 – 1989. In: *Securitas Imperii 3. Sborník k problematice bezpečnostních služeb*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 1996, s. 112.

²⁸⁷ Email od Mariána Balázsa, 25. 4. 2019.

aktivitou svoju ochrannú ruku, bola pre nás zázemím, kde sme sa mohli uchýliť či stiahnuť sa, keď sme boli unavení. Prácu v časopise ZRNO sme prežívali ako svoje poslanie, svoju misiu. Najviac vyťažení a upracovaní muži komunity Silvo Krčméry a Vlado Jukl patrili k tým, ktorí prejavovali o našu prácu najväčší záujem. Fandili nám, pomáhali so zbieraním článkov do časopisu, kamarátsky nás upozorňovali na nedostatky, chválili dobré príspevky. Vždy, keď som sa s nimi stretla, mala som pocit, akoby žili len ZRNO-m a ZRNO bolo v tej chvíli pre nich najdôležitejšou prácou. Ich záujem o nás nám bol vždy povzbudením.“

Podpora, ochrana a angažovanie sa širšieho a bližšieho spoločenstva za perzekvovaných bola na Slovensku výsadou katolíckeho podzemia. Prirodzene zahŕňovala aj pracovníkov samizdatu. Spomínaná prednosť sa budovala desaťročia a začínala v malých spoločenstvách. Neskoršie táto solidarita začala prekračovať hranice katolíckeho prostredia, ale v tom bola iba v začiatkoch.³⁶⁸

Akcia Norbert

Jedna z dôležitých klasifikácií prenasledovaných osôb Štátnou bezpečnosťou bolo zaradenie danej osoby medzi „nepriateľské osoby“. V spise nepriateľskej osoby, označovanej v registroch skratkou NO, boli vedené a sústreďované písomnosti na osoby, ktoré svojím konaním alebo politickými postojmi ohrozili alebo by mohli ohroziť vnútorný poriadok a bezpečnosť štátu.³⁶⁹

Do tejto evidencie boli zaradovaní napríklad: „*autori, rozmnožovatelia a rozširovatelia závažných protisocialistických a protizákonných... tlačovín; reakční predstavitelia cirkevnej hierarchie, kléru, tajní biskupi a kňazi, predstavitelia jednotlivých reholí... vedúci ideológovia laického apoštolátu.*“³⁷⁰ Nepriateľské osoby boli rozdelené do štyroch skupín, podľa ich nebezpečnosti pre totalitný režim.³⁷¹

³⁶⁸ Podrobnejšie pozri: ŠIMULČÍK, J.: *Tajná cirkev v roku 1989*. In: JAŠEK, Peter (ed.): *1989. Rok zmeny*. Bratislava : ÚPN, 2017, s. 208 – 215.

³⁶⁹ SIVOŠ, Jerguš: *XII. správa Zboru národnej bezpečnosti. Dokumenty k činnosti Správy kontrarozvedky v Bratislave v rokoch 1974 – 1989*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008, s. 102.

³⁷⁰ Nariadenie ministra vnútra ČSSR č. 21/1978 z 28. decembra 1978 „Smernice pro evidenci osob ohrožujících vnitřní pořádek a bezpečnost státu“, čl. 6.

³⁷¹ „Do I. kategorie nebezpečnosti se zařazují zvláště nebezpeční aktivní organizátoři a pachatelé nepřátelské činnosti proti státu z řad hlavních činitelů a představitelů pravice a antisocia-

Akcia s krycím názvom NORBERT bola jednou z operačných bezpečnostných úloh Federálneho ministerstva vnútra ČSSR, ktorá sa mala uskutočniť hlavne za brannej pohotovosti štátu. Bolo ju však možné vyhlásiť aj na základe zákonného opatrenia Predsedníctva Federálneho zhromaždenia v prípade mimoriadnych opatrení v záujme obrany a bezpečnosti štátu, ako aj pri udalostiach ohrozujúcich vnútorný poriadok. Teda vždy, ak sa totalitný štát cítil ohrozený. Podľa pripravených zoznamov mali byť zaistení občania rozdelení buď do nápravno-výchovného zariadenia (väzenie – opatrenie „Z“), alebo zaradení do pridelenej práce (nútené práce – opatrenie „P“). V roku 1989 bolo do akcie Norbert zahrnutých vyše 9 000 občanov ČSSR.³⁷²

Medzi nepriateľské osoby boli zaradovaní aj redaktori a tlačiarri samizdatu, ale nemuselo to byť iba za ich aktivitu v tejto oblasti. Dôvody zaradenia sa už nedozvieme, lebo spisy nepriateľských osôb boli skartované počas Nežnej revolúcie.³⁷³

Medzi spomínanými redaktormi a tlačiarri samizdatu sa nachádzali taktiež nepriateľské³⁷⁴ osoby, ktoré by boli v prípade uskutočnenia akcie NORBERT zadržané:

- Vladimír Jukl³⁷⁵ – redaktor,
- František Novajovský³⁷⁶ – redaktor,

listických sil a odhalených agentů cizích zpravodajských služeb.

Do II. kategorie nebezpečnosti se zařazují nebezpečné protisocialisticky zaměřené osoby, které udržují styky s dalšími reakčními silami doma i v zahraničí, působí nepřátelsky ve svém okolí a při mimořádných událostech se zapojují do aktivní činnosti proti státu.

Do III. kategorie nebezpečnosti se zařazují protisocialisticky zaměřené osoby, které zaujímají vyčkávací stanovisko a v době mimořádných událostí se mohou zapojit do aktivní činnosti proti státu.

Do IV. kategorie nebezpečnosti se zařazují ostatní protisocialisticky zaměřené osoby, které svým charakterem nesplňují podmínky pro zařazení do některé z předchozích kategorií.“

Pozri: Nariadenie ministra vnútra ČSSR č. 21/1978 z 28. decembra 1978 „Smernice pro evidenci osob ohrožujících vnitřní pořádek a bezpečnost státu“.

³⁷² GRUNTORÁD, J.: Akce Norbert. In: *Securitas Imperii 2. Sborník k problematice bezpečnostních služeb*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 1995, s. 5 – 45.

³⁷³ ŽÁČEK, Pavel: *ŠtB na Slovensku za „normalizácie“*. Agónia komunistickéj moci v zvodkách tajnej polície. Bratislava : Ministerstvo spravodlivosti SR Oddelenie pre dokumentáciu zločinov komunizmu, 2002, s. 74 – 75.

³⁷⁴ Medzi nepriateľské osoby boli napríklad zaradení aj J. Ch. Korec, Silvester Krčméry, Helena Gondová, Peter Rúčka, Anton Selecký...

³⁷⁵ <http://www.upn.gov.sk/regpro/zobraz.php?typ=kraj&kniha=88&strana=86&zaznam=82406>.

³⁷⁶ <http://www.upn.gov.sk/regpro/zobraz.php?typ=kraj&kniha=40&strana=34&zaznam=36705>.

- Ladislav Stromček³⁷⁷ – redaktor,
- Ivan Polanský³⁷⁸ – tlačiar.

Je zaujímavé, že ďalšie dôležité osobnosti samizdatu, na ktorých ŠtB viedla osobný zväzok, neboli v registračných protokoloch zaradené medzi nepriateľské osoby. Osobné zväzky sa zakladali „na osoby, pri ktorých dôvodné podozrenie z trestnej činnosti bolo potvrdené,“³⁷⁹ takže nepriateľstvo už bolo zrejmé. Išlo o osoby, ktoré boli veľmi aktívne, všetci mali v bytoch nainštalované do novembra 1989³⁸⁰ odpočúvacie zariadenie a pravidelne sa ich mená objavovali v správach a hodnoteniach ŠtB³⁸¹:

- Ján Čarnoguský – osobný zväzok³⁸²,
- František Mikloško – osobný zväzok³⁸³,
- Rudolf Fiby – osobný zväzok³⁸⁴.

Doposiaľ sa nepodarilo zistiť, prečo hlavne Ján Čarnogurský, vydavateľ *Bratislavských listov*, prvého samizdatu s uverejnením vydavateľa, nebol uvádzaný v kategórii nepriateľských osôb. Ani František Mikloško, zvolávateľ Sviečkovej manifestácie, jediného verejného vystúpenia občanov Slovenska, nebol zaradený³⁸⁵ do tejto kategórie. Dnes by sme mohli povedať, že by si to za svoju aktivitu obidvaja „zaslúžili“.

³⁷⁷ <http://www.upn.gov.sk/regpro/zobraz.php?typ=kraj&kniha=40&strana=34&zaznam=36704>.

³⁷⁸ <http://www.upn.gov.sk/regpro/zobraz.php?typ=kraj&kniha=39&strana=89&zaznam=36260>.

³⁷⁹ Směrnice pro činnost pracovníků kontrarozvědky, (A-oper-I-1), 1978: čl. 26.

³⁸⁰ V roku 1990 bolo odstránené odpočúvacie zariadenie v izbe a kuchyni Františka Mikloška, ako aj Rudolfa Fibyho. Jánovi Čarnogurskému prišlo taktiež písomné oznámenie o nainštalovanom odpočúvacom zariadení.

³⁸¹ Pozri napríklad BALUN, Peter (ed.): 1988. *Rok pred zmenou. Zborník a dokumenty*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 137 – 323.

³⁸² Směrnice pro činnost pracovníků kontrarozvědky, (A-oper-I-1), 1978: čl. 26: „Osobní svazky se zakládají na osoby, na něž bylo již důvodné podezření z trestné činnosti potvrzeno.“
<http://www.upn.gov.sk/regpro/zobraz.php?typ=kraj&kniha=69&strana=91&zaznam=63690>.

³⁸³ <http://www.upn.gov.sk/regpro/zobraz.php?typ=kraj&kniha=77&strana=93&zaznam=71651>.

³⁸⁴ <http://www.upn.gov.sk/regpro/zobraz.php?typ=kraj&kniha=77&strana=78&zaznam=71495>.

³⁸⁵ Vychádzalo sa z registračných protokolov agentúrnych a operatívnych zväzkov Štátnej bezpečnosti archivovaných v ÚPN.

Príloha č. 3

Autorské články v samizdate ZRNO¹

Marián Balázs

Slovo k levočskej púti (-MB-). 1989, č. 3, s. 38

Konverzia sovietskeho plukovníka (M. Bednár). 1989, č. 4, s. 32 – 33.

Dáša Krajčírová

Z vašej tvorby. 1989, č. 3, s. 40.

František Mikloško

V tomto znamení zvíťazíš (F. Medzihorský)². 1989, č. 2, s. 4 – 8.

Osudy jedného pastiera (F. Medzihorský). 1989, č. 3, s. 12 – 18.

Slovenské hroby (Marek Bohúň)³. 1989, č. 4, s. 6 – 8.

Valdice (F. Medzihorský). 1989, č. 4, s. 9 – 19.

Pavel Mikluščák

Sex, ale kedy? (-Miki-). 1989, č. 2, s. 18 – 20.

Sex – erotika – láska (-Miki-). 1989, č. 3, s. 23 – 25.

Nebezpečenstvo sexu bez lásky (-Miki-). 1989, č. 4, s. 27 – 29.

Ladislav Stromček

Súhlasíme s “vlastným názorom”? (-LA-). 1989, č. 1, s. 6 – 7.

Satanizmus ako droga. 1989, č. 1, s. 14 – 17.

Slovenský kardinál (-XM-). 1989, č. 2, s. 10 – 13, 35.

Evžen Valovič

Chystáme sa na výlety (-E-). 1989, č. 2, s. 30 – 31.

Josef Zvěřina

Zo stretnutia I. 1989, č. 1, s. 8 – 11.

Zo stretnutia II. 1989, č. 2, s. 14 – 17.

Zo stretnutia III. 1989, č. 3, s. 9 – 11.

¹ Zostavené na základe údajov poskytnutých od jednotlivých autorov.

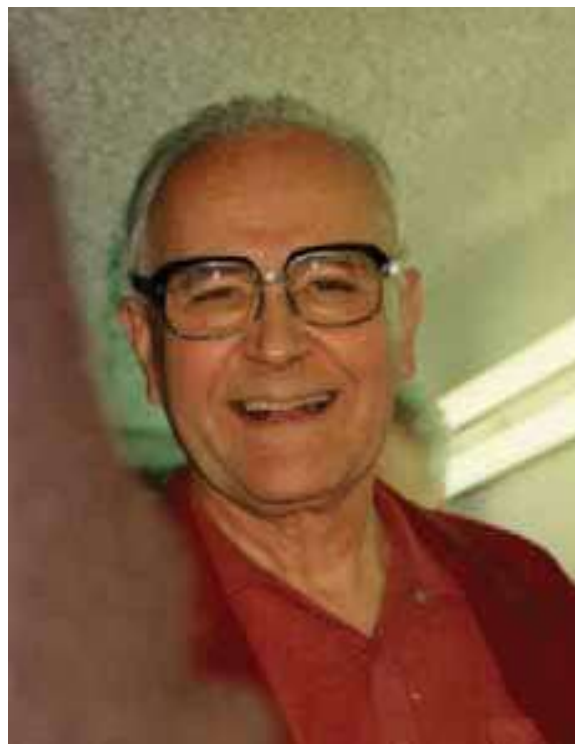
² Presudonym F. Medzihorský vymyslela F. Mikloškovi redakcia samizadu ZRNO.

³ Presudonym Marek Bohúň vymyslel F. Mikloškovi Oleg Pastier.

„Generáli“ tajnej cirkvi

Vladimír Jukl

Silvester Křmery

Silvester Křmery (L) a Vladimír Jukl

„Tajný“ biskup

Tajne vysvätený biskup J. Ch. Korec

Ján Ch. Korec

Tunel do tlačiarne

Prepašovaný ofsetový stroj

Výstup z tunela do tlačiarne

F Á L O Ž E N S T V O

A

S Ú Č A S N O S Ť

/ N a S /

J ú n 1 9 8 2

O b s a h :

Úvodom	2
Dietrich Bonhoeffer: Pôda pod nohami	2
Deklarácia OSN o náboženstve /1. č./	3
Cirkev v Číne	5
Aktualita zo zahraničia /Rakúsko/	7
Čítanie z domácej tlače	8
Aktuality z domova :	10
- Situácia na Slovensku po vydaní Prehlásenia	
- Výzva ku kňazom: Oltérni bratia!	
- Pôst veriacich v Československu	
- Radim Hložánka pred súdom	
- František Labanc, prerušenie štúdia na jeden rok na CMBF v Bratislave	
- Prípud Labuda - Kesegová pokračuje	
- Praktiky Štátnej bezpečnosti: List Otca biskupa Korca z 5.3.1982	

ÚVODOM

Máte v rukách prvé číslo nového časopisu. V súlade so svojim názvom si kladie za cieľ reflektovať aktuálne otázky kresťanského náboženstva v súčasnom svete, ale najmä u nás v republike. Ich reflexia by mala vyústiť do prehĺbenej viery a z nej vychádzajúcich angažovaných ľudských a občianskych postojov.

Časopis sa zaradí do prúdu neoficiálnych publikácií ktoré už roky udržiavajú a utužujú spojenie medzi veriacimi. V ich kontexte je časopis prirodzeným výsledkom doterajšieho vývoja, v ktorom chce ďalej pokračovať.

Dietrich BONHOEFFER:

PÔDA POD NOHAMI:

Text, ktorý tu uverejňujeme, je úryvok z listu, ktorý napísal svojim priateľom z väzenia nacistický väzeň D. Bonhoeffer, protestantský teológ. Autor bol popravený nacistami 9. apríla 1945.

Kto je schopný vydržať? Boli niekedy v dejinách ľudia, ktorí mali v prítomnosti tak málo pôdy pod nohami ako my? Ľudia, ktorým sa zdali všetky možné alternatívy prítomnosti rovnako neznesiteľné, odporujúce životu, nezmyselné?

Veľká maškaráda zla poriadne zamiešala všetkými etickými pojmami. Pre každého, kto prichádza zo sveta tradičného etického pojmoslovia, sa stáva neobyčajne mäťúcim fakt, že zlo sa môže javiť v podobe jasu, dobrodenia, dejinnej nutnosti, sociálnej spravodlivosti.

Je celkom zrejmé, že sklamali „rozumní“. Rozčarovaní nerozumnosťou sveta, cítia sa byť odsúdení k neplodnosti, ustupujú rezignovane stranou alebo bezmocne prepadajú silnejšiemu.

Svedomitý človek, v snahe ubrániť sa neobyčajnému tlaku situácií, ktoré si vynucuje rozhodnutie, uteká do samoty. Rozodiera ho však rozsah konfliktov, neopierajúc sa, okrem svojho vlastného svedomia, o ničiu radu a pomoc.

Nespočetné úctyhodné a zvodné preoblečenia, v ktorých zlo sa k nemu približuje, robia jeho svedomie bojácny a neistým, až sa človek nakoniec uspokojí s tým, že má

miesto dobrého svedomia, svedomie ukludnené, skrátka až začne svoje vlastné svedomie klamať, aby si nemusel zúfať.

Najistejším východiskom z mätúceho množstva rozhodnutí sa zdá byť povinnosť. Tu sa chápe príkaz ako vrcholná istota svedomia; zodpovednosť zaň nesie ten, kto ho vydal, nie ten, kto ho vykonáva. Ak sa však obmedzíme na čistú povinnosť, potom niekedy nenájdeme odvahu k činu, uskutočnenému z najvlastnejšej zodpovednosti, a len taký čin je schopný zasiahnuť terč zla práve doprostred a ho prekonať. Človeku povinnosti neostane nakoniec než splniť svoju povinnosť i voči diablu.

Kto sa pokúsi jednať ako človek zo svojej najvlastnejšej slobody, kto je pripravený obetovať plodnému kompromisu neplodný princíp alebo tiež plodnému radikalizmu neplodnú múdrosť, ten nech sa chráni pred tým, aby ho jeho sloboda neprivedla k pádu.

Bude súhlasiť so zlom, aby sa ubránil niečoho ešte horšieho a stratí pritom schopnosť rozpoznať, že práve to - ešte horšie - ktorému sa chce vyhnúť, môže byť lepšie. Tu vzniká pralátka tragédií.

V úniku pred spoločenskými konfliktami je samozrejme možné dosiahnuť súkromnú bezúhonnosť. Treba však zavrieť oči a ústa pred nespravodlivosťou okolo nás. Človek sa môže zachovať čistým, nepošpineným zodpovedným jednaním, len za cenu sebaklamy. Pri všetkom, čo bude robiť, bude ho oberať o pokoj to, čo neurobil. Tento nepokoj ho buď zahubí, alebo ho zmení v najpokryteckejšieho z farizejov. Kto je schopný vydržať? Len ten, pre koho nie je posledným meradlom jeho rozum, jeho princíp, jeho sloboda, jeho bezúhonnosť, ale ten, kto je schopný obetovať všetko...v zodpovednom čine.

Civilná odvaha, tá môže vyrastať len zo slobodnej zodpovednosti slobodného človeka.

Stali sme sa nemými svedkami zlých činov, obmylo nás mnoho vôd, naučili sme sa umeniam pretváranky a mnohoznačnej reči, skúsenosť nás urobila nedôverčivými voči ľuďom: často sme im zostávali dlžní pravdu a slobodné slovo. Nezniesiteľné konflikty v nás vyvolali nervóznú senzibilitu alebo dokonca cynizmus - sme ešte vôbec k niečomu? Potrebujeme sa stať nie géniami, nie

cynikmi, nie tými, ktorí opovrhujú ľuďmi, nie rafinovanými taktikmi, ale prostými, jednoduchými, priamymi ľuďmi.

Bude naša vnútorná schopnosť odporu proti tomu, čo je nám vnútené, dostatočne silná, zostane naša poctivosť voči nám samým dostatočne bezohľadná, aby sme znovu našli cestu k jednoduchosti a priamosti?

DEKLARÁCIA OSN O NÁBOŽENSTVE.

Valné zhromaždenie OSN prijalo v prvej časti svojho 36. zasadania deklaráciu o likvidácii každého druhu neznášanlivosti alebo diskriminácie kvôli náboženstvu alebo viere.

Deklaráciu prijali všetky členské štáty, t.j. nikto proti nej nehlasoval, iba neskoršie niektoré štáty vyjadrili voči nej svoje rezervy, medzi nimi i Československá socialistická republika. Prinášame doslovné znenie textu deklarácie:

Valné zhromaždenie Spojených národov vzhľadom na to, že jednou zo základných zásad Charty Spojených národov je dôstojnosť a rovnosť všetkých ľudí, a že všetky členské štáty sa zaviazali k spoločnej a osobitnej činnosti v spolupráci so Spojenými národmi šíriť a podporovať vzájomnú úctu, ako i zachovávať ľudské práva a základné slobody u všetkých národov bez ohľadu na rasu, pohlavie, reč alebo náboženstvo,

zvážiac ďalej, že Všeobecná deklarácia ľudských práv a medzinárodná dohoda o nich vyhlasuje a ustanovuje zásady nediskriminácie a rovnosti pred zákonom, ako i právo na slobodu myslenia svedomia, náboženstva a vierovyznania,

zvážiac, že ignorovanie a porušovanie ľudských práv a základných slobôd, predovšetkým právo na slobodu myslenia, svedomia, náboženstva a viery spôsobili priamo alebo nepriamo vojny a veľké utrpenia ľudstva najmä tam, kde boli slobody potlačované vmiešovaním sa do vnútorných vecí iných štátov a kde živili nenávisť medzi národmi a krajinami,

zvážiac ešte, že náboženstvo alebo viera je pre každého kto sa k ním hlási jedným zo základných prvkov chápania života, a že sa preto sloboda náboženstva alebo viery má naplno rešpektovať a zaručiť,

ZrNO

ZRELOSŤ · NÁDEJ · ORIENTÁCIA

Časopis chce reagovať na aktuálne otázky mladých slovenských katolíkov.

Poskytuje priestor na diskusiu a vyjadrenie osobných názorov. Preto jednotlivé príspevky nie vždy vyjadrujú mienku redakcie.

Vychádza nepravidelne

Adresa redakcie:

Svoje príspevky, ohlasy, návrhy, kritické postrehy, ilustrácie alebo fotografie, podpísané krstným menom /pseudonymom/ s uvedením veku, prípadne okresu, vložte do obálky a odovzdajte ju tomu, od koho ste dostali tento časopis. Na obálku napíšte "ZrNO".

Redakcia si vyhradzuje právo na štylistickú úpravu a skrátenie príspevkov.

●BSAH●BSAH●BSAH●BSAH●BSAH

Kam sme sa vybrali /nový časopis o sebe/	3
Buďte apoštolmi /posolstvo Jána Pavla II. mladým/	4
Niečo o ... /R. Guardini o význame mlčania/	5
Súhlasíme s "vlastným názorom" ? /o viere a ideológii/	6
Zo stretnutia /1. /teológ medzi nami/	8
Dom, či cesta ? /pre mladých katechétov/	10
Rukuješ ... /list regrútovi/	12
Púte - ako ďalej ? /požvanie do ankety o púťach/	13
Satanizmus ako droga /o jednom z problémov doby/	14
Spomienky /báseň/	18
Prečo ? /báseň/	18
Najvyšší čas /pieseň/	19

KAM SME SA VYBRALI

Tak - a sme tu. Nový prírastok do rodiny slovenských samizdatových časopisov. A keďže sa na začiatok patrí predstaviť, radi tak urobíme.

Časopis vyrastá z katolíckeho prostredia.

Chceme si všímať potreby a túžby mladých ľudí, hľadajúcich duchovné hodnoty a zároveň svoje miesto v tomto svete, v tejto spoločnosti, v tejto dobe.

Pred očami máme človeka, ktorý chápe, že je poslaný do sveta, aby ho robil lepším. Neuzatvára sa preto do akejsi duchovnej ulity, ale je otvorený pre všetko ľudské a krásne.

Časopis chce byť akýmsi zrkadlom, v ktorom sa odráža všetko to, čo hýbe dnešnými mladými slovenskými katolíckmi, ale nielen nimi.

Pokúsime sa zachytiť ducha tejto doby a reagovať na aktuálne otázky súčasného mladého človeka. Chceme preto poskytnúť priestor na vyjadrenie vašich názorov, myšlienok a postojov.

Prí hľadaní odpovedí na dôležitejšie otázky očakávame pomoc a spoluprácu odborníkov.

Ako vlastne názov časopisu vznikol? Chceli sme, aby v sebe niesol kus symboliky, bol pritom jednoduchý a ľahko vysloviteľný.

Smerovanie nášho časopisu najlepšie vystihujú slová ZRELOST - NÁDEJ - ORIENTÁCIA. Z nich možno poskladať ZrNO.

ZrNO ako ZRELOST symbolizuje osobné poslanie každého človeka dozrievať po všetkých stránkach.

ZrNO ako NÁDEJ pripomína, že mladí sú nositeľmi nádeje na obnovenie sveta.

ZrNO ako ORIENTÁCIA nás učí správne rozlišovať a rozhodnúť sa pre to, čo nám pomáha rásť.

A ešte trochu symboliky. Každé zrno je užitočné len dovtedy, pokým nesplní svoje poslanie. Rovnako ani naše ZrNO tu nechce byť prídlho. Pokiaľ tu však bude, chce sledovať pulz toho nádejného duchovného oživenia, ktoré dnes Slovensko prežíva.

Každý, koho vec tohto časopisu chytí za srdce, je pozvaný stať sa jeho spolupracovníkom a prispievateľom.

Redakcia

POSOLSTVO JÁNA PAVLA II. MLADÝM

BUĎTE APOŠTOLMI

"...mám radost, že sa dnes môžem prihovoriť mladým nie jednej krajiny, ale celého sveta.

Váš mladý vek je vekom dôležitých objavov. Nesmie však medzi nimi chýbať objav najdôležitejší - objavenie Krista.

Vy mladí často stojíte na rázcestí a neviete, ktorú cestu si zvoliť. Je veľa nepravých ciest, ktoré vás môžu zlákať. Jedinou správnou cestou je Kristus.

Objavili ste však už Krista ako život?

Nezabúdajte, mladí priatelia, že skutočnú plnosť života nájdete len v Kristovi. Objaviť Krista je vaše najkrásnejšie dobrodružstvo. Nestačí však objaviť Ho len raz. Musíte Ho stále, znovu a znovu objavovať a to v modlitbe, v rozjímaní, v ľuďoch naokolo, v dobrých skutkoch...

Byť kresťanom znamená tiež byť apoštolom, misionárom. Svet potrebuje vás mladých. Máte povinnosť vydávať svedectvo o Kristovi svetu v treťom kresťanskom tisícročí a budovať novú civilizáciu lásky vo viere a spravodlivosti. Buďte prvými apoštolmi mládeže, ktorej hrozia toľké ne-

bezpečností. Nemôžete predsa mlčať a nečinne sa prizerať ničivej sile zla.

Kristus vám dôveruje, počíta a vašou spoluprácou. Kristus vás potrebuje, odpovedajte na jeho volanie s dôverou a láskou, ktorá je vlastná vášmu veku..."

Váš

pápež Ján Pavol II.

/december 1988/

OBSAH

Predhovor (Vladimír Palko)	7
Úvod autora.....	9
I. Éra samizdatu	
Tajná cirkev	15
Spoločenstvo Fatima	17
Malé spoločenstvá	22
Od spoločenstiev k samizdatom.....	23
Etapy prípravy samizdatu	24
Samizdat Jubilejný rok	27
Štatistika Jubilejného roka.....	30
Tajný sklad.....	30
Samizdat Náboženstvo a súčasnosť.....	33
Prvá redakcia.....	36
Druhá redakcia	43
Štatistika Náboženstva a súčasnosti	47
Šenkvickej tlačiareň.....	52
Podzemná tlačiareň.....	55
Štátna bezpečnosť a Náboženstvo a súčasnosť.....	59
Ivan Polanský	64
Samizdat Rodinné spoločenstvo.....	68
Podzemné mládežnícke hnutie.....	74
Samizdat Príloha mladých.....	75
Štatistika Prílohy mladých.....	78
Príprava nového časopisu.....	79
Samizdat ZRNO.....	80
Príprava čísiel.....	86
Štátna bezpečnosť a ZRNO	93
Štatistika ZRNO.....	97
Samizdat Katolícky mesačník	98

Štatistika Katolíckeho mesačníka	101
Fenomén	102
Distribúcia samizdatu	106
Materiálne vybavenie	109
Okruh pomoci	112
Pseudonymy	113
Zázemie.....	116
Akcia Norbert	121
Záver	124

II. Prílohy

Príloha č. 1 – Konštitúcia komunity aktuálnych služieb „AGAPÉ“	133
Príloha č. 2 – Autorské články v samizdate Náboženstvo a súčasnosť	137
Príloha č. 3 – Autorské články v samizdate ZRNO.....	140
Príloha č. 4 – Autorské články v samizdate Katolícky mesačník.....	141
Príloha č. 5 – Rozdeľovníky samizdatov na Oblastné stretnutia.....	142
Príloha č. 6 – Vydávané publikácie Spoločenstvom Fatima	146

III. Fotografie

Profesor Kolakovič	154
„Generáli“ tajnej cirkvi	155
„Tajný“ biskup	156
Zakladatelia Spoločenstva Fatima	157
Prvá redakcia samizdatu Náboženstvo a súčasnosť	158
Tajný sklad literatúry a samizdatov	159
Prvý tlačiar samizdatu Náboženstvo a súčasnosť.....	162
Šenkvickej tlačiareň.....	163
Druhá redakcia samizdatu Náboženstvo a súčasnosť.....	164
Organizácia Open Doors.....	166
Mechanik z Open Doors	167
Podzemná tlačiareň samizdatov	168
Tlačiar Spoločenstva Fatima	172
Samizdatový technik	175
Samizdat Katolícky mesačník	176
Samizdat Rodinné spoločenstvo.....	177
Počítače používané v kresťanskom podzemí	178
Redakcia samizdatu ZRNO.....	179
Redaktor Hlasu Ameriky.....	180
Neslávne známa „Februárka“	181
Perzekúcie.....	182
Slobodné stretnutia	183

IV. Samizdaty

Jubilejný rok č. 1/1975	187
Náboženstvo a súčasnosť č. 1/1982	211
Príloha mladých č. 1/1988 (NaS č. 2/1988).....	229
Katolícky mesačník č. 1/1988.....	245
ZRNO č. 1/1989	279
Pramene.....	299
O autorovi.....	302
Resumé.....	304
Menný register	306